

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമാഹാത്മ്യം

॥ ദ്വിതീയോഽധ്യായഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ
ശ്രീമദ്ഭാഗവതമാഹാത്മ്യം

॥ ദ്വിതീയോദ്യായഃ ॥

നാരദ ഉവാച

വ്യഥാ വേദയസേ ബാലേ അഹോ ചിന്താതുരാ കഥം |
ശ്രീകൃഷ്ണചരണാംഭോജം സ്മര ദുഃഖം ഗമിഷ്യതി || 2.1 ||

ഭ്രൗപദീ ച പരിത്രാതാ യേന കൗരവകശ്ശലാത് |
പാലിതാ ഗോപസുന്ദര്യഃ സ കൃഷ്ണഃ ക്യാപി നോ ഗതഃ || 2.2 ||

ത്വം തു ഭക്തിഃ പ്രിയാ തസ്യ സതതം പ്രാണതോദ്ധികാ |
ത്വയാഹുതസ്തു ഭഗവാൻ യാതി നീചഗൃഹേഷ്വപി || 2.3 ||

സത്യാദിത്രിയുഗേ ബോധവൈരാഗ്യൗ മുക്തിസാധകൗ |
കലൗ തു കേവലാ ഭക്തിർബ്രഹ്മസായുജ്യകാരിണീ || 2.4 ||

ഇതി നിശ്ചിത്യ ചിദ്രൂപഃ സദ്രൂപാം ത്വാം സസർജ ഹ |
പരമാനന്ദചിൻമൂർതിഃ സുന്ദരീം കൃഷ്ണവൽലഭാം || 2.5 ||

ബദ്ധ്യാഞ്ജലിം ത്വയാ പൃഷ്ടും കിം കരോമീതി ചൈകദാ |
ത്വാം തദാഹ്വ്യാപയത്കൃഷ്ണോ മദ്ഭക്താൻ പോഷയേതി ച || 2.6 ||

അംഗീകൃതം ത്വയാ തദ്വൈ പ്രസന്നോഭൂദ്ധരിസ്കദാ |
മുക്തിം ദാസീം ദദൗ തുഭ്യം ഇതാനവൈരാഗ്യകാവിമൗ || 2.7 ||

പോഷണം സ്യേന രൂപേണ വൈകുന്ദോ ത്വം കരോഷി ച |
ഭൂമൗ ഭക്തവിപോഷായ ഛായാരുപം ത്വയാ കൃതം || 2.8 ||

മുക്തിം ഇണാനം വിരക്തിം ച സഹ കൃത്യാ ഗതാ ഭൂവി |
കൃതാദിദ്വാപരസ്യാന്തം മഹാനന്ദേന സംസ്ഥിതാ || 2.9 ||

കലൗ മുക്തിഃ ക്ഷയം പ്രാപ്താ പാവണ്യാമയപീഡിതാ |
ത്വദാജ്ഞയാ ഗതാ ശീഘ്രം വൈകുന്ദം പുനരേവ സാ || 2.10 ||

സ്യുതാ ത്വയാപി ചാത്രൈവ മുക്തിരായാതി യാതി ച |
പുത്രീകൃത്യ ത്വയേമൗ ച പാർശ്വേ സ്വസ്യൈവ രക്ഷിതൗ || 2.11 ||

ഉപേക്ഷാതഃ കലൗ മന്ദൗ വൃദ്ധൗ ജാതൗ സുതൗ തവ |
തഥാപി ചിന്താം മുഞ്ച ത്വമുപായം ചിന്തയാമൃഹം || 2.12 ||

കലിനാ സദ്യശഃ കോപി യുഗോ നാസ്തി വരാനനേ |
തസ്മിംസ്ത്യാം സ്ഥാപയിഷ്യാമി ഗേഹേ ഗേഹേ ജനേ ജനേ || 2.13 ||

അന്യധർമ്മാസ്തിരസ്ത്യത്യ പുരസ്ത്യത്യ മഹോത്സവാൻ |
തദാ നാഹം ഹരേർദാസോ ലോകേ ത്യാം ന പ്രവർതയേ || 2.14 ||

ത്വദൻവിതാശ്ച യേ ജീവാ ഭവിഷ്യന്തി കലാവിഹ |
പാപിനോപി ഗമിഷ്യന്തി നിർഭയം കൃഷ്ണമന്ദിരം || 2.15 ||

യേഷാം ചിന്തേ വസേദ്ഭക്തിഃ സർവദാ പ്രേമരൂപിണീ |
ന തേ പശ്യന്തി കീനാശം സ്വപ്നേപ്യമലമൂർത്തയഃ || 2.16 ||

ന പ്രേതോ ന പിശാചോ വാ രാക്ഷസോ വാസുരോപി വാ |
ഭക്തിയുക്തമനസ്താനാം സ്പർശനേ ന പ്രഭൂർഭവേത് || 2.17 ||

ന തപോദീർന വേദൈശ്ച ന ഇണാനേനാപി കർമണാ |
ഹരിർഹി സാധ്യതേ ഭക്ത്യാ പ്രമാണം തത്ര ഗോപികാഃ || 2.18 ||

നൃണാം ജൻമസഹസ്രേണ ഭക്തൗ പ്രീതിർഹി ജായതേ |
കലൗ ഭക്തിഃ കലൗ ഭക്തിർഭക്ത്യാ കൃഷ്ണഃ പൂരഃ സ്ഥിതഃ || 2.19 ||

ഭക്തിദ്രോഹകരാ യേ ച തേ സീദന്തി ജഗത്രതയേ |
ദുർവാസാ ദുഃഖമാപന്നഃ പൂരാ ഭക്തവിനിനകഃ || 2.20 ||

അലം വ്രതൈരലം തീർഥൈരലം യോഗൈരലം മഖൈഃ |
അലം ഇന്താനകമാലാപൈർഭക്തിരേകൈവ മുക്തിദാ || 2.21 ||

സൂത ഉവാച
ഇതി നാരദനിർണീതം സ്വമാഹാത്മ്യം നിശ്ച്യ സാ |
സർവാംഗപുഷ്ടിസംയുക്താ നാരദം വാക്യമബ്രവീത് || 2.22 ||

ഭക്തിരുവാച
അഹോ നാരദ ധന്യോസി പ്രീതിന്യേ മയി നിശ്ചലാ |
ന കദാചിദ്വിമുഞ്ചാമി ചിത്തേ സ്ഥാസ്യാമി സർവദാ || 2.23 ||

കൃപാലുനാ ത്വയാ സായോ മദ്ബാധാ ധ്വംസിതാ ക്ഷണാത് |
പുത്രയോശ്ചേതനാ നാസ്തി തതോ ബോധയ ബോധയ || 2.24 ||

സൂത ഉവാച
തസ്യ വചഃ സമാകർണ്യ കാരുണ്യം നാരദോ ഗതഃ |
തയോർബോധനമാരേഭേ കരാഗ്രേണ വിമർദ്ദയൻ || 2.25 ||

മുഖം സംയോജ്യ കർണാന്തേ ശബ്ദമുച്ചൈഃ സമുച്ചരൻ |
ഇന്താന പ്രബുദ്ധ്യതാം ശീഘ്രം രേ വൈരാഗ്യ പ്രബുദ്ധ്യതാം || 2.26 ||

വേദവേദാന്തഘോഷൈശ്ച ഗീതാപാഠൈർമുഹൂർമുഹുഃ |
ബോധ്യമാനൗ തദാ തേന കഥഞ്ചിച്ഛാത്ഥിതൗ ബലാത് || 2.27 ||

നേത്രൈരനവലോകന്തൗ ജ്യംഭന്തൗ സാലസാവുഭൗ |
ബകവത്പലിതൗ പ്രായഃ ശുഷ്കകാഷ്ടസമാംഗകൗ || 2.28 ||

ക്ഷുത്ക്ഷാമൗ തൗ നിരീക്ഷ്യവ പുനഃ സ്യാപപരായണൗ |
ഋഷിശ്ചിന്താപരോ ജാതഃ കിം വിധേയം മയേതി ച || 2.29 ||

അഹോ നിദ്രാ കഥം യാതി വൃദ്ധത്വം ച മഹത്തരം |
ചിന്തയന്നിതി ഗോവിന്ദം സ്മാരയാമാസ ഭാർഗവ || 2.30 ||

വ്യോമവാണീ തദൈവാഭൂന്മാ ഋഷേ വിദ്യതാമിതി |
ഉദ്യമഃ സഫലസ്തേയം ഭവിഷ്യതി ന സംശയഃ || 2.31 ||

ഏതദർഥം തൗ സത്കർമ സുരർഷേ ത്വം സമാചര |
തത്തേ കർമാഭിധാസ്യന്തി സാധവഃ സാധുഭൂഷണാഃ || 2.32 ||

സത്കർമണി കൃതേ തസ്മിൻ സനിദ്രാ വൃദ്ധതാനയോഃ |
ഗമിഷ്യതി ക്ഷണാദ്ഭക്തിഃ സർവതഃ പ്രസരിഷ്യതി || 2.33 ||

ഇത്യാകാശവചഃ സൃഷ്ടം തത്സർവൈരപി വിശ്രൂതം |
നാരദോ വിസ്മയം ലേഭേ നേദം ഇതാതമിതി ബ്രുവൻ || 2.34 ||

നാരദ ഉവാച
അനയാജ്ജ്യാകാശവാൺയാപി ഗോപ്യത്യേന നിരൂപിതം |
കിം വാ തത്സാധനം കാർയം യേന കാർയം ഭവേത്തയോഃ || 2.35 ||

ക്വ ഭവിഷ്യന്തി സന്തസ്തേ കഥം ദാസ്യന്തി സാധനം |
മയാത്ര കിം പ്രകർതവ്യം യദുക്തം വ്യോമഭാഷയാ || 2.36 ||

സൂത ഉവാച
തത്ര ദ്യാവപി സംസ്ഥാപ്യ നിർഗതോ നാരദോ മുനിഃ |
തീർഥം തീർഥം വിനിശ്ച്യ പൃച്ഛൻമാർഗേ മുനീശ്വരാൻ || 2.37 ||

വൃത്താന്തഃ ശ്രൂയതേ സർവൈഃ കിഞ്ചിന്നിശ്ചിത്യ നോച്യതേ |
അസാധ്യം കേചന പ്രോചുർദുർജ്ജ്ഞയമിതി ചാപരേ |
മൂകീഭൂതാസ്സമാന്യേ തു കിയന്തസ്തു പലായിതാഃ || 2.38 ||

ഹാഹാകാരോ മഹാനാസീത്രേണലോക്യേ വിസ്മയാവഹഃ |
വേദവേദാന്തഘോഷൈശ്ച ഗീതാപാഠൈർവിബോധിതം || 2.39 ||

ഭക്തിജ്ഞാനവിരാഗാണാം നോദതിഷ്ടന്ത്രതികം യദാ |
ഉപായോ നാപരോസ്സീതി കർണേ കർണേജപഞ്ജനാഃ || 2.40 ||

യോഗിനാ നാരദേനാപി സ്വയം ന ജ്ഞായതേ തു യത് |
തത്കഥം ശക്യതേ വക്തുമിതരൈരിഹ മാനുഷൈഃ || 2.41 ||

ഏവമൃഷിഗണൈഃ പുഷ്പൈർനിർണീയോക്തം ദുരാസദം || 2.42 ||

തതശ്ചിന്താതുരസ്തോമ ബദരീവനമാഗതഃ |
തപശ്ചരാമി ചാത്രേതി തദർഥം കൃതനിശ്ചയഃ || 2.43 ||

താവദുദർശ പുരതഃ സനകാദീൻമുനീശ്വരാൻ |
കോടിസൂര്യസമാഭാസാനുവാച മുനിസത്തമഃ || 2.44 ||

നാരദ ഉവാച
ഇദാനീം ഭൂരിഭാഗ്യേന ഭവദ്ഭിഃ സംഗമോദ്ഭവത് |
കുമാരാ ബ്രൂവതാം ശീഘ്രം കൃപാം കൃത്യാ മമോപരി || 2.45 ||

ഭവന്തോ യോഗിനഃ സർവേ ബുദ്ധിമന്തോ ബഹുശ്രുതാഃ |
പഞ്ചഹായനസംയുക്താഃ പൂർവേഷാമപി പൂർവജാഃ || 2.46 ||

സദാ വൈകുണ്ഠനിലയാ ഹരികീർത്തനതത്പരാഃ |
ലീലാമൃതരസോൻമത്താഃ കഥാമാത്രൈകജീവിനഃ || 2.47 ||

ഹരിഃ ശരണമേവം ഹി നിത്യം യേഷാം മുഖേ വചഃ |
അതഃ കാലസമാദിഷ്ടാ ജരാ യുഷ്മാന്ന ബാധതേ || 2.48 ||

യേഷാം ഭൃദംഗമാത്രേണ ദ്വാരപാലൗ ഹരേഃ പുരാ |
ഭൃമൗ നിപതിതൗ സദ്ഭ്യാ യത്കൃപാതഃ പുരം ഗതൗ || 2.49 ||

അഹോ ഭാഗ്യസ്യ യോഗേന ദർശനം ഭവതാമിഹ |
അനുഗ്രഹസ്തു കർതവ്യോ മയി ദീനേ ദയാപരൈഃ || 2.50 ||

അശരീരഗിരോക്തം യത്തത്കിം സാധനമുച്യതാം |
അനുഷ്ഠേയം കഥം താവത്പ്രബ്രുവന്തു സവിസ്തരം || 2.51 ||

ഭക്തിജ്ഞാനവിരാഗാണാം സുഖമുത്പദ്യതേ കഥം |
സ്ഥാപനം സർവവർണേഷു പ്രേമപൂർവം പ്രയത്തതഃ || 2.52 ||

കുമാരാ ഊചുഃ
മാ ചിന്താം കുരു ദേവർഷേ ഹർഷം ചിന്തേ സമാവഹ |
ഉപായഃ സുഖസാധ്യോത്ര വർതതേ പൂർവ ഏവ ഹി || 2.53 ||

അഹോ നാരദ ധന്യോസി വിരക്താനാം ശിരോമണിഃ |
സദാ ശ്രീകൃഷ്ണദാസാനാമഗ്രണീർയോഗഭാസ്തരഃ || 2.54 ||

ത്വയി ചിത്രം ന മന്തവ്യം ഭക്ത്യർഥമനുവർതിനി |
ഘടതേ കൃഷ്ണദാസസ്യ ഭക്തേഃ സംസ്ഥാപനാ സദാ || 2.55 ||

ഋഷിഭിർബഹവോ ലോകേ പന്മാനഃ പ്രകടീകൃതാഃ |
ശ്രമസാധ്യാശ്ച തേ സർവേ പ്രായഃ സ്വർഗഫലപ്രദാഃ || 2.56 ||

വൈകുന്തസാധകഃ പന്മാ സ തു ഗോപ്യോ ഹി വർതതേ |
തസ്യോപദേഷ്യാ പുരുഷഃ പ്രായോ ഭാഗ്യേന ലഭ്യതേ || 2.57 ||

സത്കർമ്മ തവ നിർദ്ദിഷ്ടം വ്യോമവാചാ തു യത്പുരാ |
തദുച്യതേ ശൃണുഷ്യാദ്യ സ്ഥിരചിത്തഃ പ്രസന്നധീഃ || 2.58 ||

ദ്രവ്യജ്ഞാനസ്തുപോയജ്ഞാ യോഗയജ്ഞാനസ്തുമാപരേ |
സ്വാധ്യായജ്ഞാനയജ്ഞാശ്ച തേ തു കർമ്മവിസൂചകാഃ || 2.59 ||

സത്കർമ്മസൂചകോ നൂനം ജ്ഞാനയജ്ഞഃ സ്മൃതോ ബുധൈഃ |
ശ്രീമദ്ഭാഗവതാലാപഃ സ തു ഗീതഃ ശുകാദിഭിഃ || 2.60 ||

ഭക്തിജ്ഞാനവിരാഗാണാം തദ്ഘോഷേണ ബലം മഹത് |
വ്രജിഷ്യതി ദ്വയോഃ കഷ്ടം സുഖം ഭക്തേർഭവിഷ്യതി || 2.61 ||

പ്രലയം ഹി ഗമിഷ്യന്തി ശ്രീമദ്ഭാഗവതധ്വനേഃ |
കലേർദോഷാ ഇമേ സർവേ സിംഹശബ്ദാദ്യകാ ഇവ || 2.62 ||

ജ്ഞാനവൈരാഗ്യസംയുക്താ ഭക്തിഃ പ്രേമരസാവഹാ |
പ്രതിഗേഹം പ്രതിജനം തതഃ ക്രീഡാം കരിഷ്യതി || 2.63 ||

നാരദ ഉവാച
വേദവേദാന്തഘോഷൈശ്ച ഗീതാപാരൈഃ പ്രബോധിതം |
ഭക്തിജ്ഞാനവിരാഗാണാം നോദതിഷ്ടന്ത്രികം യദാ || 2.64 ||

ശ്രീമദ്ഭാഗവതാലാപാത്തത്കഥം ബോധമേഷ്യതി |
തത്കഥാസു തു വേദാർഥഃ ശ്ലോകേ ശ്ലോകേ പദേ പദേ || 2.65 ||

ചരിന്ദന്തു സംശയം ഹ്യേനം ഭവന്തോഽമോഘദർശനാഃ |
വിലംബോ നാത്ര കർത്തവ്യഃ ശരണാഗതവത്സലാഃ || 2.66 ||

കുമാരാ ഉഘച്ഛുഃ
വേദോപനിഷദാം സാരാജ്ജാതാ ഭാഗവതീ കഥാ |
അത്യുത്തമാ തതോ ഭാതി പൃഥഗ്ഭൂതാ ഫലാകൃതിഃ || 2.67 ||

ആമുലാഗ്രം രസസ്തിഷ്ണന്നാസ്തേ ന സ്യാദ്യതേ യഥാ |
സ ഭൂയഃ സമ്പ്രഥഗ്ഭൂതഃ ഫലേ വിശ്വമനോഹരഃ || 2.68 ||

യഥാ ദുഗ്ധേ സ്ഥിതം സർപിർന സ്യാദായോപകൽപതേ |
പൃഥഗ്ഭൂതം ഹി തദ്ഗവ്യം ദേവാനാം രസവർധനം || 2.69 ||

ഇക്ഷുണാമപി മധ്യാന്തം ശർകരാ വ്യാപ്യ തിഷ്ഠതി |
പൃഥഗ്ഭൂതാ ച സാ മിഷ്ടാ തഥാ ഭാഗവതീ കഥാ || 2.70 ||

ഇദം ഭാഗവതം നാമ പുരാണം ബ്രഹ്മസമ്മിതം |
ഭക്തിജ്ഞാനവീരാഗാണാം സ്ഥാപനായ പ്രകാശിതം || 2.71 ||

വേദാന്തവേദസുസ്താതേ ഗീതായാ അപി കർതരി |
പരിതാപവതി വ്യാസേ മൂഹ്യത്യജ്ഞാനസാഗരേ || 2.72 ||

തദാ ത്വയാ പുരാ പ്രോക്തം ചതുഃശ്ലോകസമൻവിതം |
തദീയശ്രവണാത്സദ്യോ നിർബായോ ബാദരായണഃ || 2.73 ||

തത്ര തേ വിസ്മയഃ കേന യതഃ പ്രശ്നകരോ ദവാൻ |
ശ്രീമദ്ഭാഗവതം ശ്രാവ്യം ശോകദുഃഖവിനാശനം || 2.74 ||

നാരദ ഉവാച
യദുർശനം ച വിനിഹന്ത്യശുഭാനി സദ്യഃ
ശ്രേയസ്തനോതി ദവദുഃഖദവാർദിതാനാം |
നിഃശേഷശേഷമുഖഗീതകഥൈകപാനഃ
പ്രേമപ്രകാശകൃതയേ ശരണം ഗതോഽസ്മി || 2.75 ||

ദാഗ്യാദയേന ബഹുജൻമസമർജ്ജിതേന
സത്സംഗമം ച ലഭതേ പുരുഷോ യദാ വൈ |
അജ്ഞാനഹേതുകൃതമോഹമദാസ്യകാര -
നാശം വിധായ ഹി തദോദയതേ വിവേകഃ || 2.76 ||

॥ ഇതി ശ്രീപദ്മപുരാണേ ഉത്തരഖണ്ഡേ ശ്രീമദ്ഭാഗവതമാഹാത്മ്യേ
കുമാരനാരദസംവാദോ നാമ ദ്വിതീയോദ്യായഃ ॥